

"Tačiau jei be perstojo gauname neigiamų pranešimų apie save, mūsų savęs suvokimas yra blogas. Tai patiriama kaip tam tikras deficitas, arba tuštumas. Būdas deficito problemai spręsti yra kompensacijos: "žengiama į save", kur mes sukuriame savo pačių reprezentacijos sistemas.

Štai kodėl narcisistai turi tokią savimonę. Kiekviena interakcija su objektyviu pasauliu jiems yra pastangos sukurti (ir perkurti) save. Tačiau tai daroma kito, kuris nėra vertinamas kaip tikras ir atskiras, sąskaita."

2010-11-26

Andrew Fellows Šiuo rašiniu bandoma parodyti, kad modernus žmogus yra naujos psichologinės savimonės sąlygoje. Savimonės, kuri yra ypač susidomėjusi savimi. Mes tapome narcisistų kultūra. Rašau iš Europos perspektyvos, taip, kaip tai matau.

Senoji graikų mitologija atveria mums duris į narcisistų pasaulį. Ji pasakoja apie labai gražų jauną vyrą vardu Narcizas. Jaunuolis buvo toks patrauklus, kad visos merginos jį įsimylėdavo. Narcizas gerai suvokė savo kerus ir todėl tapo arogantiškas bei išdidus. Nežiūrint moteriškosios lyties atstovių bandymų atkreipti jo dėmesį, jis ignoravo visas jų pastangas. Viena buvo ypač juo susižavėjusi ir darė išties viską, kad tik patrauktų jo dėmesį. Jai taip pat nesisekė. Mergina desperatiškai siekė mylimojo ir meldė deivės, kad Narcizas atsakytų palankiai. Bergždžiai. Galiausiai, sudužusia širdimi, nelaiminga įsimylėjęlė meldėsi, kad Narcizas pasimokytų, ką reikiama jausti meilę be atsako, kad patirtų, ką ji išgyveno. Į šią maldą buvo atsakyta.

Vieną dieną eidamas mišku Narcizas stabelėjo prie skaidraus tvenkinio. Vaikinui pasilenkus atsigerti (buvo labai ištroškęs), jo žvilgsnį pagavo pats mieliausias vaizdas, kokį jis kada nors buvo matęs. Tą atvaizdą Narcizas iškart įsimylėjo ir taip prie jo prisirišo, kad nebegalėjo palikti tvenkinio ir visai prarado apetitą. Netrukus jo sveikata pašlijo ir jis ėmė nykti. Narcizas mirė badu, žiūrėdamas į savo atspindį vandenyje, siekdamas pasiekti vienintelį troškimo objektą – save.

Šis senovinis mitas yra tinkama modernios narcisistinės savimonės iliustracija. Šiandien šis terminas priklauso psichologijos pasauliui. Pirmasis jį pristatė Zigmundas Freudas, naudojęs šią sąvoką kalbėdamas apie ankstyviausias vaikystės pakopas, kai kūdikis dar neturi suvokimo apie už jo ribų egzistuojančią realybę. Kūdikiai neturi savimonės, skiriančios subjektą ir objektą. Mažylis žiūri į mamą ir tarsi sako: "Aš esu tu" (tu esi mano tėsa), o ne atskiria: "aš" ir "tu" (šiuo atveju įvertinamas tikras skirtumas tarp subjekto ir objekto).

Panašius polinkius Z. Freudas atpažino ir tirdamas suaugusius savo pacientus. Jie buvo ypač susitelkę ties savimi, ir tai iškreipė jų santykį su realybe. Todėl tokie žmonės negalėjo aiškiai atskirti savęs kaip subjekto ir to, kas egzistuoja už jų ("kito"). Jie buvo taip susikoncentravę ties savimi, kad prarado tikrovės už savo ribų suvokimą.

Kadangi narcisistai negali atpažinti nepriklausomo "kito" egzistavimo, jie yra linkę naudotis tikrove kaip veidrodžiu, kad atspindėtų signalus sau patiems. "Kitas" jiems egzistuoja tam, kad darytų įspūdį, garbintų ir guostų. Narcizas yra taip susitapatinęs su savo poreikiais, kad kitas žmogus jam yra tik tam, kad juos patenkintų.

Savo knygoje "Narcisizmo kultūra" (*The Culture of Narcissism*) Christopheris Laschas narcisistinę asmenybę apibūdina taip: "Narcisistas gali funkcionuoti kasdieniame gyvenime – ir dažnai yra labai patraukli asmenybė. Tačiau nuvertindamas kitus žmones ir stkodamas smalsumo jiems, toks asmuo nuskurdina asmeninį savo gyvenimą. Turėdami labai mažai galimybių atsiskirti, narcisistai gali būti priklausomi nuo nuolatinio kitų žmonių pripažinimo bei žavėjimosi. Tuo pačiu metu jų emocinės priklausomybės baimė, taikoma manipuliacija, išnaudojantis požiūris į asmeninius santykius padaro šiuos santykius prėskus, paviršutiniškus ir iš esmės nepatenkintus. Narcisistas yra linkęs į nuobodulį, per daug nevarginančias greito intymumo paieškas, ieško emocionalumo per daug į tai neįsitraukdamas".

Į narcisizmo būseną svarbu žvelgti kaip į reakciją į skausmą bei praradimą sąveikaujant su objektyviu pasauliu. Kiekvienam reikalingas "kitas" tam, kad susiformuotų sveika savęs reprezentacija. Save pažįstame tik palaikydami santykius su kitais. Mes negalime pažinti savęs už bendruomenės ribų. Jei ankstyvoje vaikystėje gyvename tokioje aplinkoje, kurioje esame vertinami, susikuriame sveiką savęs įvaizdį. Tuomet esame pajėgūs su "kitu" elgtis ne kaip su veidrodžiu, atspindinčiu signalus į mus pačius, o kaip su išties tikrais ir atskirais individais.

Tačiau jei be perstojo gauname neigiamų pranešimų apie save, mūsų savęs suvokimas yra blogas. Tai patiriama kaip tam tikras deficitas, arba tuštumas. Būdas deficito problemai spręsti yra kompensacijos: "žengiama į save", kur mes sukuriame savo pačių reprezentacijos sistemas. Štai kodėl narcisistai turi tokią savimonę. Kiekviena interakcija su objektyviu pasauliu jiems yra pastangos sukurti (ir perkurti) save. Tačiau tai daroma kito, kuris nėra vertinamas kaip tikras ir atskiras, sąskaita.

Kaip psichologinis asmenybės sutrikimas, narcisizmas yra labai retas. Tačiau ši būseną yra modelis, padedantis suprasti mūsų kultūrą. Joje esama veiksnių, kuriančių naujo pobūdžio narcisistines asmenybes. Gyvename unikaliame "aš" amžiuje. Nors žmonės apskritai yra savanaudžiai nuo nuopuolio laikų, narcisizmas yra kažkas unikalios. Tai nėra žmonijos būsenos metafora, veikiau – būdas dabartinių socialinių ir ideologinių pokyčių psichologiniams poveikiams mūsų kultūroje suprasti.

Narcisizmą taip pat svarbu atskirti nuo moderniojo individualizmo. Individualizmas yra ekonominio "aš", o narcisizmas – psichologinio "aš" apibūdinimas. Individualizmas nusako turto ir materialių patogumų siekį. Narcisizmas – tapatybės ir asmeninės gerovės paieškas. Štai kodėl manau, kad narcisizmo modelis apibūdina naują žmogaus savimonės būvį – tokį, kuris tikrovės prigimtį apibrėžia kitaip. Tai tikrai gali būti apaštalo Pauliaus žodžių apie paskutinį

žmonijos etapą išsipildymas: "Žinok, kad paskutinėmis dienomis užeis sunkūs laikai, nes žmonės bus savimybės" (2 Tim 3, 1–2).

Tam, kad bažnyčia suprastų savo misiją XXI a., labai svarbu suprasti šios naujos sąmonės iššūkius. Šiame darbe noriu pateikti bendrąją narcisistinės kultūros apžvalgą. **Vaistai nuo narcisizmo**

Kadangi narcisizmo kultūra nusako naują savimonės būseną, greitai veikiančio vaisto nuo jos nėra. Tai tapo integrali dalis to, kaip modernusis "aš" mato tikrovę – nauja ontologine būseną. Kad ir kaip būtų, atpirkimo teologija neleidžia mums būti fatalistais. Yra priemonių, kurių ėmęsi galime pasipriešinti polinkiui susitelkti vien į save ir palaikyti tokį santykį su tikrove, koks jis buvo suplanuotas Dievo.

Didžiausias ginklas prieš narcisizmą yra tikrovė. Narcisizmas yra iškilęs ant gigantiškos iliuzijos – tos, kuri iškreipia subjekto / objekto santykį, ir tam, kad pasipriešintume narcisizmui, turime pasitraukti nuo iliuzijos į tikrovę. Paminėsiu keturis dalykus, reikalingus tikrovei atkurti.

Dievo tikrumas

Vien tik Kūrėjo šlovė yra pakankamai galinga, kad išvaduotų mus nuo ekstremalaus mūsų savanaudiškumo. Dievas, apreiškęs save Biblijoje, pirmiausia yra "kitas" savo buvimo esme. Jis suardo visas mūsų kategorijas ir yra visiškai nevaldomas. Narcisistas visą tikrovę verčia paklusti savo paties planams, bet susitikimas su tikru ir gyvu Dievu visa tai apverčia aukštyn kojomis. Dievas, kaip "kitas", verčia mus pamatyti, kad jis yra tas, "kurio centras yra visur ir kurio periferijos nėra niekur". Pažinti šį Dievą – tai išsivaduoti nuo egocentrizmo ir į centrą iškelti kitą.

Žmogiškumo tikrovė

Dėl perdėto susidomėjimo savimi modernioji dilema yra antropologinė. Mes esame susipainioję bandydami suprasti, kas yra žmogus. Į šį klausimą atsako du žodžiai sukūrimo istorijoje.

Kūriniai

Tai parodo, iš kur ateina mūsų gyvenimai. Pripažinti savo, kaip kūrinio, statusą, taip pat reiškia atsitraukti nuo narcisizmo. Taip yra todėl, kad narcisistai tiki, jog savo gyvenimus jie gali kurti patys. Būti kūrinium – tai būti išlaisvintam nuo šio melo. Mes nesame save kuriantys kūriniai – esame kilę iš "kito". Būti sukurtam – tai pripažinti Nesukurtojo realybę. Pripažinti savo šaltinį.

Atvaizdas

Žmogus yra Kūrėjo reprezentacija. Reikalus tas, kad atvaizdas pats iš savęs yra niekas. Ką matome, kai rytą stovime prie veidrodžio? Nieko daugiau, tik savęs reprezentaciją. Atvaizdas veidrodyje egzistuoja tik todėl, kad jis atspindi tikrovę. Tą akimirką, kai žmogus pasitraukia nuo veidrodžio, atspindys dingsta. Tas pats įvyksta, kai pasitraukiame nuo Dievo – nusisukame nuo to, kurį atvaizduojame. Tai turi mums priminti, kad tikri tampame ne sukūrę savo paties tapatybę, bet susisiedami su Tikriausiuoju – tuo, kurį atspindime. Olandų teologas Hermanas Dooyeweerdas tai labai gerai apibūdina sakydamas, kad "žmonės negali atrasti savęs niekaip

kitaip, tik atsiremdami į atspirties tašką už mūsų pačių – santykį su savo šaltiniu".

Tokia yra buvimo žmogumi tikrovė. Štai kodėl savęs pažinimas ateina tada, kai nusisukame nuo savęs į Tą, kurį atvaizduojame. Taip mes tampame tikri.

Bendruomenės tikrovė

Dalis buvimo Trivienio Dievo atvaizdu yra tai, kad esame sukurti bendruomenei. Taip kaip jis egzistuoja bendruomenėje, taip ir mes. Kai atsitraukiame nuo bendruomenės, tampame mažiau nei kad esame sukurti būti. Bendruomenės vertė yra nuolatinis priminimas apie kitus. Tai visada stumia mus išėiti iš savęs. Negali būti bendruomenės, kai gyvenama egocentriškai. Bendruomenė egzistuoja tik tada, kai kiekvienas narys pripažįsta, kad yra daugiau nei vienaskaita, kad egzistuoja ir "kitas". Modernybė sukūrė destruktivų bendruomenei sociologinį kontekstą. Turime siekti tikslinių bendruomeniškumo formų tam, kad nugalėtume narcisizmo sroves.

Grožio tikrumas

Garsiajame F. Dostojevskio romane idiotas vis kartoja, kad "grožis išgelbės pasaulį". Susitikimas su grožiu labai daug prisideda prie narcisisto išgelbėjimo. Taip yra todėl, kad tikrasis grožis, bet kokia savo forma, turi transcendentinių ypatybių, kurios visada traukia mus už savo ribų. Esame nunešami į tokias sritis, kurios yra už tų, kuriose mes galime ką nors valdyti, ir prikausto mūsų žvilgsnį. Tai galingas "kito" patyrimas. Net nebandydami suprasti kaip ir kodėl, turime atsiverti mus supančiam grožiui. Modernus žmogus išseko ir tapo ciniškas grožiui. Tačiau grožis turi jėgą perskrointi įkalintą "aš" ir gražinti mus į tikrovę. Niekada neturime sumenkinti jo galios. Moderniajame kontekste grožis turi būti esminis dirbant apologetinį darbą, nes Tiesa be grožio negali pasiekti narcisisto.

Andrew Fellows yra Anglijos L'Abri direktorius. Prieš tai tarnavo vienos bažnyčios Anglijos šiaurėje pastoriumi. Jis daug keliauja po pasaulį ir skaito paskaitas įvairiomis temomis. Ypač domisi krikščionybės ir šiuolaikinės kultūros sąveika.

rasti:

Visa straipsnį galite

aipsniai/straipsnis-670.htm

<http://iksb.lt/str>